

UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI
WYDZIAŁ NAUK EKONOMICZNYCH I ZARZĄDZANIA

Agnieszka Judkowiak

Autoreferat rozprawy doktorskiej

KIERUNKI DOSKONALENIA RACHUNKOWOŚCI
INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH
W SPÓLKACH GIEŁDOWYCH

Promotor:

Prof. dr hab. Waldemar Gos
Uniwersytet Szczeciński

Recenzenci:

Dr hab. Marzena Remlein, prof. nadzw. UEP
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Dr hab. Stanisław Hońko, prof. US
Uniwersytet Szczeciński

Szczecin 2016

Spis treści

1. Uzasadnienie wyboru tematu.....	3
2. Cele pracy, hipoteza badawcza i pytania badawcze.....	4
3. Struktura pracy.....	4
4. Charakterystyka przeprowadzonych badań.....	6
5. Wyniki przeprowadzonych badań.....	7
6. Wnioski końcowe.....	22
7. Załącznik 1 – Spis treści rozprawy doktorskiej.....	24

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Globalizacja stworzyła unikatową sieć powiązań i współzależności pomiędzy największymi gospodarkami świata w efekcie handlowych więzi i międzynarodowych przepływów kapitałowych. Rozprzestrzenianie się międzynarodowej aktywności gospodarczej na różne kraje i regiony świata, a także liberalizacja krajowych rynków finansowych oraz postęp w dziedzinie informatyki i telekomunikacji były katalizatorami globalizacji rynków finansowych i ich rozwoju. Oprócz niewątpliwych zalet, globalizacja w kontekście rynków finansowych ma także swój negatywny wymiar. Jest czynnikiem zwiększającym ryzyko pojawienia się kryzysów finansowych, a w momencie jego wystąpienia jest uznawana za przyczynę „zarażania” kryzysem, poprzez efekt domina, otwartych gospodarek.

W minionych kryzysach finansowych niebagatelną rolę odgrywały instrumenty finansowe. Kryzys finansowy zapoczątkowany na przełomie 2007 i 2008 roku ukazał podstępną naturę instrumentów finansowych – zwłaszcza pochodnych, a źródeł jego wybuchu zaczęto upatrywać się w funkcjonowaniu strefy finansowej, a nie realnej. Od tego czasu na popularności zyskało zjawisko finansyzacji. Zjawisko finansyzacji, w odniesieniu do działalności gospodarczej, przejawia się w rosnącym znaczeniu działalności finansowej w aktywności podmiotów niefinansowych, z tego też względu kondycja finansowa tychże podmiotów coraz częściej zależy od sytuacji na rynku finansowym, a nie od efektów realizowanych w ramach działalności operacyjnej.¹ To z kolei stawia przed rachunkowością wyzwanie w postaci prezentowania i ujawniania wiarygodnych i prawdziwych informacji na temat instrumentów finansowych.

Zagadnienia dotyczące rachunkowości instrumentów finansowych w kontekście postępującej finansyzacji oraz dualizmu rozwiązań bilansowych wśród spółek giełdowych świadczą o aktualności i istotności tematyki, a konieczność jej podjęcia potęguje niedobór badań empirycznych z tego zakresu. W dysertacji skoncentrowano się na aspekcie prezentacji i ujawniania informacji o instrumentach finansowych w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych.

---

¹ M. Remlein: *Wpływ finansyzacji gospodarki na wyniki finansowe polskich przedsiębiorstw*, [w:] *Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia* Nr 77, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego* Nr 873, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2015, s. 169.

2. Cele pracy, hipoteza badawcza i pytania badawcze

Celem rozprawy doktorskiej jest **opracowanie koncepcji prezentacji i zakresu ujawniania informacji o instrumentach finansowych w sprawozdaniach finansowych emitentów papierów wartościowych**. Na potrzeby realizacji głównego celu dysertacji przyjęto następujące cele cząstkowe:

- wskazanie istotności instrumentów finansowych w działalności przedsiębiorstwa,
- przedstawienie i ocena zasad ujmowania, wyceny i prezentacji instrumentów finansowych w regulacjach prawnych,
- ocena stosowanych praktyk dotyczących klasyfikacji, prezentacji i ujawniania informacji na temat instrumentów finansowych na podstawie opublikowanych sprawozdań finansowych spółek giełdowych.

Hipotezą badawczą przyjętą w pracy jest przypuszczenie, że **sposób ujawniania informacji o instrumentach finansowych w rocznych sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych nie gwarantuje wiernego odzwierciedlenia ich treści ekonomicznej**.

Dodatkowo postawiono pytania badawcze, a mianowicie:

- jakie jest znaczenie instrumentów finansowych w działalności gospodarczej?
- jak rachunkowość instrumentów finansowych reaguje na zmiany na rynku finansowym?
- czy istnieją rozbieżności w zakresie ujawniania informacji sprawozdawczej o instrumentach pomiędzy emitentami papierów wartościowych, a jeśli tak to w jakich obszarach?
- z jakich instrumentów finansowych korzystają spółki giełdowe i jaki jest ich wpływ na majątek, źródła jego finansowania oraz na wynik finansowy?
- czy istnieją przesłanki do wprowadzenia zmian w rachunkowości instrumentów finansowych?
- jakie powinny być kierunki zmian w rachunkowości instrumentów finansowych?

3. Struktura pracy, metody i źródła badawcze

Rozprawa doktorska składa się z pięciu rozdziałów, została podporządkowana osiągnięciu celów pracy, weryfikacji przyjętej hipotezy badawczej oraz odpowiedziom na pytania badawcze. Ma charakter teoretyczny – analityczny, co umożliwi wyodrębnienie trzech

obszarów badawczych: studia literaturowe, badania empiryczne oraz własna koncepcja. W części teoretycznej, zastosowano metodę krytycznej analizy literatury oraz przepisów prawnych, metodę analizy opisowej, porównawczej oraz metodę dedukcji. Natomiast w części empiryczno-aplikacyjnej wykorzystano metodę analizy dokumentów, wnioskowanie indukcyjne oraz metodę syntezy.

Rozdział pierwszy wskazuje na istotę instrumentów finansowych. Prezentuje ich definicje i klasyfikacje z perspektywy rachunkowości oraz nauk o finansach. Ponadto, ukazano w nim strategie wykorzystania instrumentów finansowych oraz ich wpływ na kryzysy finansowe XX i XXI wieku. Ukazuje konsekwencje nierozważnego wykorzystywania instrumentów finansowych ze szczególnym uwzględnieniem polskich spółek giełdowych.

Rachunkowość instrumentów finansowych, a więc ujęcie, klasyfikacja, wycena, prezentacja i ujawnianie informacji na temat instrumentów finansowych, została zaprezentowana w rozdziale drugim. Regulacje z tego zakresu zostały omówione z perspektywy rozwiązań krajowych i międzynarodowych. Przedstawiono także przykłady spółek giełdowych, które poniosły kary materialne za niewypełnianie obowiązków informacyjnych w zakresie instrumentów finansowych.

Przeprowadzone studia literaturowe pozwoliły autorce na dokonanie analizy informacji o instrumentach finansowych prezentowanych i ujawnianych w jednostkowych sprawozdaniach finansowych. Jednakże przed prezentacją wyników badań własnych autorka wskazała główne nurty badawcze z zakresu rachunkowości instrumentów finansowych na świecie i w Polsce. Raport z badań zaprezentowano w rozdziale trzecim i czwartym, a wnioski z nich umożliwiły autorce: dokonanie oceny obecnie obowiązujących norm prawnych dotyczących rachunkowości instrumentów finansowych, zweryfikowanie praktyk stosowanych przez spółki giełdowe z zakresu prezentacji i ujawniania informacji o instrumentach finansowych oraz wskazanie kierunków doskonalenia tego obszaru rachunkowości.

Kwintesencję pracy i podsumowanie etapu studiów literaturowych oraz badań empirycznych stanowi rozdział piąty, w którym zaprezentowano własną koncepcję ulepszenia rachunkowości instrumentów finansowych.

Podczas pisania pracy korzystano z literatury krajowej i zagranicznej z zakresu rachunkowości, finansów, prawa i zarządzania. Dokonano analizy polskich i międzynarodowych regulacji dotyczących sprawozdawczości finansowej oraz rachunkowości instrumentów finansowych, a także dyrektyw Unii Europejskiej. Zagadnienia prezentowane w niniejszej rozprawie są zgodne ze stanem prawnym na dzień 1 stycznia 2016 roku.

4. Charakterystyka przeprowadzonych badań

Badania empiryczne przeprowadzone przez autorkę składają się z dwóch etapów – etapu o charakterze poznawczym i etapu badań właściwych.

W **pierwszym etapie badań** autorka wyodrębniła próbę badawczą do badań wstępnych, która objęła 304 spółki giełdowe. Na tym etapie dokonano porównania treści ujawnianych informacji o instrumentach finansowych w sprawozdaniach finansowych zgodnych z MSSF z analogiczną informacją ujawnianą w sprawozdaniach finansowych zgodnych z ustawą o rachunkowości oraz wyłoniono wspólne obszary ujawnień informacji na temat instrumentów finansowych. Ten etap badań umożliwił wskazanie słabych stron sprawozdania finansowego zgodnego z ustawą o rachunkowości. Etap badania został zrealizowany z wykorzystaniem analizy treści ujawnianych w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych. Wspólne obszary ujawnień oraz inne, dodatkowe ujawnienia weryfikowano przy użyciu arkusza kalkulacyjnego Excel. Lista ujawnianych informacji została utworzona w miarę postępu dokonywania analizy poszczególnych sprawozdań spółek giełdowych. Metoda zero-jedynkowa natomiast umożliwiła stwierdzenie czy dana informacja w danym sprawozdaniu występuje, czy też nie. Zrealizowane badanie umożliwiło ustalenie klucza kategoryzacyjnego² wykorzystywanego w drugim etapie badań realizowanych przez autorkę.

W ramach **drugiego etapu badań**, do próby przyjęto 66 spółek giełdowych. Badanie właściwe swym zakresem objęło, w pierwszej kolejności, analizę ujawnień informacji o instrumentach finansowych w sprawozdaniach finansowych, z podziałem na weryfikację wypełniania obowiązków informacyjnych oraz dobrowolnie prezentowanych informacji w ramach zasad (polityki) rachunkowości instrumentów finansowych stosowanych w jednostce. Badanie zrealizowano przy wykorzystaniu listy pytań kontrolnych skonstruowaną na podstawie wytycznych MSSF z zakresu ujawniania informacji o instrumentach finansowych. Do oceny wypełniania obowiązków informacyjnych z zakresu instrumentów finansowych wykorzystano arkusz kalkulacyjny Excel, a ich realizację weryfikowano metodą zero - jedynkową.

Wnikliwa analiza ujawnionych informacji sprawozdawczych na temat instrumentów finansowych umożliwiła skonstruowanie listy składników bilansowych wykazywanych przez spółki giełdowe jako instrumenty finansowe. Ponadto, zbadano, w jaki sposób spółki dany

---

² Przez klucz kategoryzacyjny w analizie treści należy rozumieć swoistą listę zagadnień poruszanych w materiale badawczym, dążącą do uchwycenia ich maksymalnej różnorodności. Za: K. Szczepaniak: Zastosowanie analizy treści w badanych artykułach prasowych, [w:] *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Sociologica* Nr, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 98-99.

składnik, uznany za instrument finansowy, klasyfikują bilansowo i pozabilansowo (według kategorii instrumentów finansowych zgodnych z MSR 39).

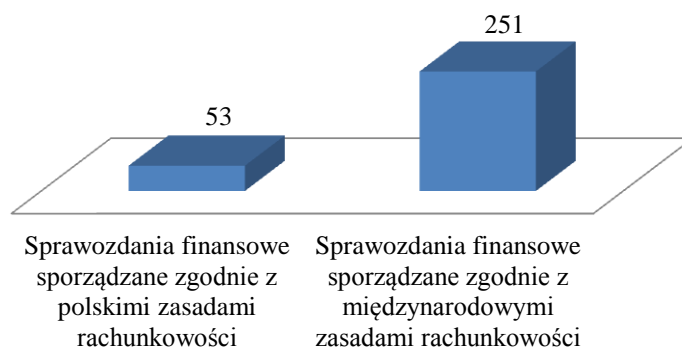
W dalszej części badania, korzystając głównie z procentowych wskaźników struktury wskazano udział instrumentów finansowych w majątku spółek i źródłach ich finansowania, a także zbadano, jaki udział w wyniku finansowym mają przychody/zyski oraz koszty/straty dotyczące instrumentów finansowych.

Badania przeprowadzono na podstawie rocznych, jednostkowych sprawozdań finansowych spółek giełdowych za rok 2012 i 2013

5. Wyniki przeprowadzonych badań

Pierwszy etap badania miał charakter poznawczy. Na tym etapie badania próba badawcza obejmowała 304 spółki giełdowe, w której wyodrębniono 53 spółki sporządzające sprawozdania finansowe zgodnie z PPB³ oraz przez te, które stosują MSSF (wykres 1.).

Wykres 1. Rozkład spółek giełdowych ze względu na stosowane przepisy prawne przy sporządzaniu jednostkowych sprawozdań finansowych

Źródło: opracowanie własne.

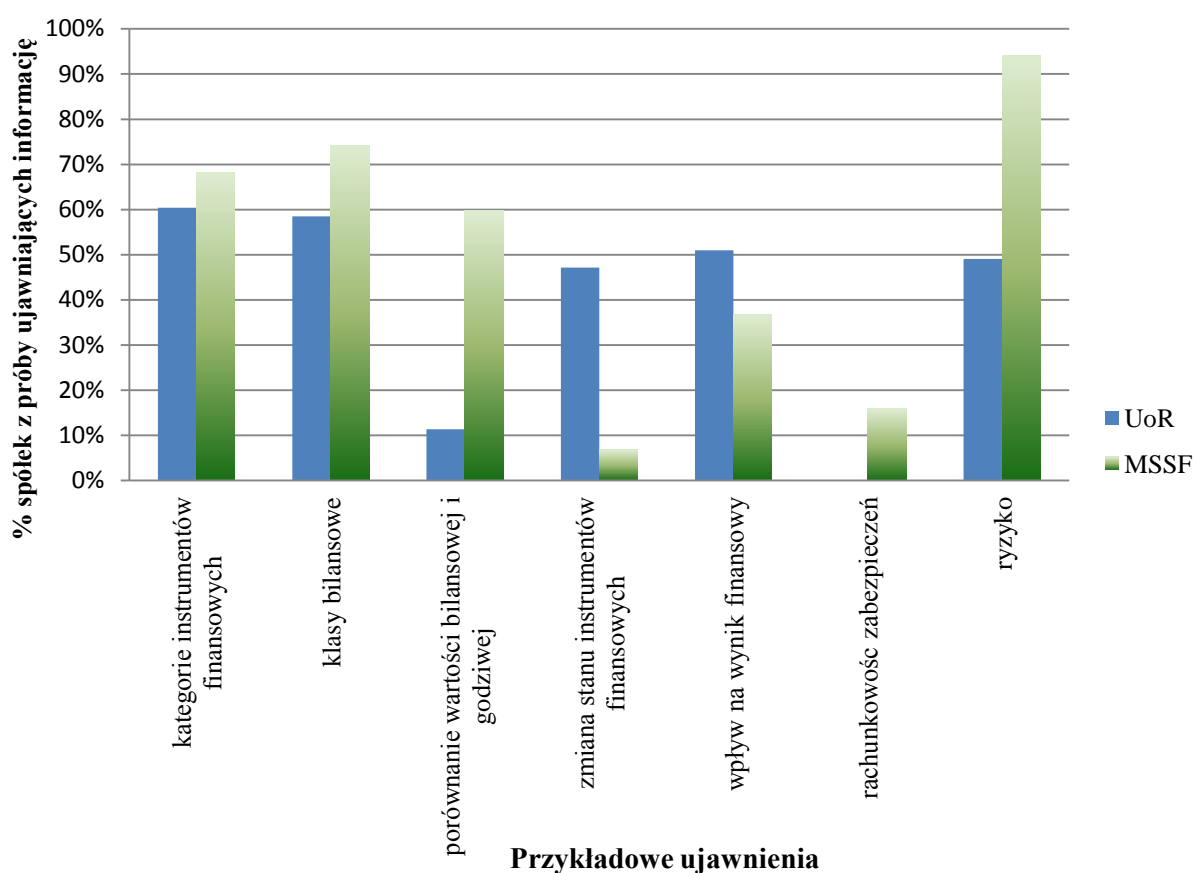
Na wykresie 2. zaprezentowano porównanie przedstawianych informacji w zakresie instrumentów finansowych w sprawozdaniach finansowych sporządzanych zgodnie z PPB z informacjami sporządzonymi zgodnie z MSSF. Porównanie dotyczyło prezentowania informacji dotyczących:

- 1) kategorii instrumentów finansowych według obowiązujących przepisów,

³ Polskie prawo bilansowe.

- 2) instrumentów finansowych według klas bilansowych,
- 3) porównania pomiędzy wartością bilansową poszczególnych instrumentów finansowych a ich wartością godziwą,
- 4) tytułów zwiększeń i zmniejszeń wartości bilansowej instrumentów finansowych,
- 5) ukazania wpływu instrumentów finansowych na wynik finansowy,
- 6) stosowania rachunkowości zabezpieczeń i ujawnianie informacji na ten temat,
- 7) ryzyka, na jakie jest narażona spółka.

Wykres 2. Porównanie informacji o instrumentach prezentowanych w sprawozdaniach finansowych według PPB i MSSF

Źródło: opracowanie własne.

Widoczne na wykresie 2. rozbieżności procentowe w zakresie prezentowania informacji z poszczególnych obszarów to nie jedyny wniosek. Najważniejszą różnicą pomiędzy sprawozdaniami zgodnymi z MSSF a sprawozdaniami zgodnymi z PPB jest jakość prezentowanych w nich informacji. Informacje zgodne z PPB są zredukowane do niezbędnego minimum, są ogólnikowe i pojedyncze. W wielu sprawozdaniach finansowych prezentowano

jedynie wykaz obligatoryjnych ujawnień zaczerpnięty z rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych i informowano, iż niniejsze kwestie spółki nie dotyczą. Często praktyką było pozostawienie wykazu bez jakiegokolwiek komentarza. Wielokrotnie spółki w próbie odsyłały po więcej informacji do innej noty, a we wskazanym miejscu była analogiczna informacja przekierowująca do noty dotyczącej instrumentów finansowych.

Wyodrębnione wspólne obszary informacji o instrumentach finansowych, w przypadku sprawozdań finansowych zgodnych z polskim prawem bilansowym są maksymalnym wykazem informacji. Jedynie pojedyncze spółki zamieszczają kompleksową informację z tego zakresu. Można mieć odczucie, iż spółki bagatelizują ten obszar, ujawniając wyłącznie wybiórcze, pojedyncze informacje. Wśród spółek sporządzających sprawozdania zgodnie ze standardami międzynarodowymi wyodrębniony obszar w zdecydowanym zakresie stanowił standardową bazę informacyjną, często wzbogacaną o inne, nie wskazane w tym etapie informacje.

Podsumowując pierwszy etap badań należy zaznaczyć, iż sprawozdania finansowe zgodne z polskim prawem bilansowym są, w większości przypadków, ukierunkowane jedynie na wypełnianie obowiązków informacyjnych wynikających z rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych. Stanowią one przedstawiane w formie tabelarycznej dane liczbowe, pozbawione opisu i komentarza. Taka forma i zakres prezentacji informacji o instrumentach finansowych nie jest konkurencyjną dla informacji prezentowanych zgodnie z MSSF, co może również mieć proporcjonalny wpływ na atrakcyjność spółek dla użytkowników.

Z uwagi na większą zawartość informacyjną sprawozdań finansowych zgodnych z MSSF, mnogość i szczegółowość wytycznych prezentowanych w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej z zakresu rachunkowości instrumentów finansowych, zdecydowano, iż badania właściwe zostaną zrealizowane na sprawozdaniach finansowych zgodnych z MSSF.

Pełny obraz informacji sprawozdawczej to nie tylko weryfikacja wypełniania obowiązków informacyjnych, to także ukazanie wpływu instrumentów finansowych na sytuację majątkową, finansową oraz wynik finansowy w spółkach giełdowych. O ile ukazanie wpływu instrumentów finansowych na bilans stanowi, w większości spółek, powszechną informację, o tyle wpływ instrumentów finansowych na wynik już nie, z tego powodu dobór próby do etapu właściwego (**etapu drugiego**) został zdeterminowany występowaniem tej informacji w sprawozdaniu finansowym.

Weryfikację ujawnionych informacji przeprowadzono na podstawie listy kontrolnej sporządzonej na podstawie wymagań zawartych w MSSF 7 *Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji*, a wybrane wyniki zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1. Ujawnianie informacji o instrumentach finansowych w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych

Informacje ujawnione w sprawozdaniu	Udział w próbie badawczej (%)
Wpływ instrumentów finansowych na wynik finansowy	100%
Informacja o wartości godziwej dla każdej kategorii instrumentów finansowych przedstawiona w sposób umożliwiający jej porównanie z wartością bilansową tych kategorii	92%
Wartość bilansowa każdej zdefiniowanej w MSR 39 kategorii instrumentów finansowych	91%
Ujawnianie informacji o stopniu narażenia na ryzyko	91%
Cele, polityka i procesy zarządzania ryzykiem	75%
Ujawnianie informacji o rachunkowości zabezpieczeń	72%
Informacje o sposobie ustalenia wartości godziwej (bezpośrednio poprzez odniesienie do publikowanych notowań cen z aktywnego rynku lub czy szacuje się ją wykorzystując technikę wyceny)	23%
Opis instrumentów finansowych wyznaczonych jako instrumenty zabezpieczające	20%
Opis charakteru zabezpieczanego ryzyka	20%
Metody wyceny ryzyka	11%

Źródło: opracowanie własne.

Zaprezentowane w tabeli 1. wyniki ukazują, iż w próbie wystąpiły spółki, które nie spełniają obowiązków w zakresie ujawniania informacji o instrumentach finansowych. Informacja ujawniona przez 100% spółek giełdowych była warunkiem koniecznym włączenia spółki do próby badawczej, jednakże na podkreślenie zasługuje fakt, iż spośród 251 spółek giełdowych sporządzających sprawozdania finansowe według MSSF zweryfikowanych w pierwszym etapie, jedynie nieco ponad 20% w pełni wypełniło obowiązek sprawozdawczy w zakresie wpływu instrumentów finansowych na wynik finansowy, co świadczy o niedopełnianiu standardowych obowiązków informacyjnych z zakresu rachunkowości instrumentów finansowych. Potwierdzeniem takiego stanu rzeczy są wyszczególnione w tabeli 1. inne, równie istotne informacje o instrumentach finansowych.

W ramach tej części badania dodatkowo zweryfikowano zakres ujawnień dotyczący polityki (zasad) rachunkowości. Obowiązek ujawniania informacji o polityce (zasadach) rachunkowości wynika z MSR 1, natomiast konieczność zamieszczenia informacji o polityce (zasadach) rachunkowości w zakresie instrumentów finansowych wynika bezpośrednio z MSSF 7. Standard nie precyzuje jednak obligatoryjnego zakresu informacji, jaki spółka musi ujawnić w swojej polityce rachunkowości. Wymaga natomiast, odwołując się do MSR 1, poinformowania o podstawie (podstawach) wyceny stosowanych przy sporządzaniu sprawozdania finansowego oraz o innych zasadach rachunkowości pomocnych w lepszym zrozumieniu sprawozdania finansowego.

Analiza ujawnionych informacji o instrumentach finansowych, zarówno tych obligatoryjnych jak i dobrowolnie ujawnionych, pozwoliła autorce na wyciągnięcie, między innymi, następujących wniosków:

1. Wymogi dotyczące ujawniania zasad (polityki) rachunkowości, w opinii autorki, są bardzo liberalne, co przyczynia się do przedstawiania rozbieżnych informacji w ramach sprawozdania finansowego, na przykład z zakresu wyceny.
2. Sposób prezentacji zasad (polityki) rachunkowości dotyczący instrumentów finansowych, w większości spółek, utrudnia odbiorcy uzyskanie pełnego obrazu o instrumentach finansowych, poprzez rozproszenie informacji na temat instrumentów finansowych pomiędzy poszczególne składniki bilansowe. Zdaniem autorki dogodniejszą formą przedstawienia zasad (polityki) rachunkowości z zakresu instrumentów finansowych jest ujęcie ich jednej nocie, bez podziału na aktywa finansowe i zobowiązania finansowe prezentowane według pozycji bilansowych.
3. Zasady rachunkowości dotyczące wartości godziwej są niechętnie prezentowane przez spółki giełdowe – mniej niż połowa spółek w badanej próbie prezentuje informacje dotyczącą stricte wartości godziwej.
4. Prezentowane przez spółki zasady rachunkowości stanowią, w większości przypadków, wiernie odtworzone, niezindywidualizowane wymagania MSR 39. Taka prezentacja polityki rachunkowości nie przyczynia się do zwiększenia zrozumiałości sprawozdania finansowego.
5. W zbadanych sprawozdaniach finansowych widoczny jest brak kompatybilności pomiędzy zasadami (polityką) rachunkowości a notami objaśniającymi dotyczącymi instrumentów finansowych - polityka rachunkowości nie przyczynia się do lepszego zrozumienia informacji ujawnianych w notach objaśniających.
6. Forma prezentacji i ujawnień informacji o wartości bilansowej instrumentów finansowych w spółkach jest zróżnicowana, sprawiająca trudności w ich zidentyfikowaniu, a często uniemożliwiająca wskazanie pełnej listy instrumentów finansowych, posiadanych przez spółkę.
7. Różny stopień szczegółowości prezentowanych i ujawnianych przez spółki informacji na temat poszczególnych kategorii instrumentów finansowych i not objaśniających, nie pozwala na stworzenie pełnego, dokładnego obrazu wykorzystywanych przez spółki instrumentów finansowych, uwidacznia natomiast brak porównywalności.
8. Wykazywanie instrumentów finansowych w ramach wewnętrznie ustalonych w spółce kategorii bilansowych oraz wprowadzanie dodatkowych kategorii instrumentów

finansowych prowadzi do zniekształcenia obrazu dotyczącego instrumentów finansowych, pozostawiając odbiorcę informacji w niewiedzy odnośnie ujmowania i wyceny bilansowej tych składników. W wielu spółkach sytuację dodatkowo komplikują zasady (polityka) rachunkowości, które są kopią wymagań MSR 39, bez wskazywania rozwiązań stosowanych w spółce.

9. Informacje generowane przez spółki, dotyczące wartości godziwej, mają wymiar, w większości teoretyczny, przedstawiający metody i techniki wyceny przyjęte do ustalenia wartości godziwej, jednakże informacje o faktycznych danych liczbowych (współczynniki, kursy walut, stopy procentowe, dyskontowe itp.) służących ustaleniu wartości godziwej są pomijane.
10. Zastosowany przez spółki MSSF 13, za okresy rozpoczynające się od 01 stycznia 2013 roku spółki przyczynił się do wzrostu częstotliwości oraz liczby ujawnień na temat wartości godziwej.

Kolejny etap badań właściwych dotyczył analizy sprawozdań finansowych spółek giełdowych pod kątem posiadanych przez spółki instrumentów finansowych. Autorka zidentyfikowała składniki bilansowe wykazywane przez spółki giełdowe jako instrumenty finansowe i dokonała ich podziału według kryterium ich występowania w bilansie. Przykładowe, najczęściej pojawiające się składniki bilansowe uznawane przez spółki giełdowe za instrumenty finansowe wykazano w tabeli 2.

Tabela 2. Przykładowe składniki bilansowe wykazywane jako instrumenty finansowe

Aktywa trwałe (28)*	Aktywa obrotowe (74)*	Zobowiązania długoterminowe (28)*	Zobowiązania krótkoterminowe (51)*
<ul style="list-style-type: none"> • udzielone pożyczki, • udziały i akcje, • kaucje, • pozostałe należności (niezidentyfikowane) 	<ul style="list-style-type: none"> • należności handlowe, • środki pieniężne, • pozostałe należności (niezidentyfikowane), • pożyczki udzielone, • lokaty bankowe, • kontrakty forward, • zaliczki na dostawy, • kaucje 	<ul style="list-style-type: none"> • zobowiązania z tytułu leasingu finansowego, • kredyty bankowe, • zobowiązania z tytułu emisji obligacji, • otrzymane pożyczki 	<ul style="list-style-type: none"> • zobowiązania handlowe, • kredyt bankowy • pozostałe zobowiązania (niezidentyfikowane), • zobowiązania z tytułu leasingu finansowego, • zobowiązania z tytułu wynagrodzeń, • pożyczka,

*ukazana w nawiasie liczba wskazuje ilość instrumentów finansowych, jaką autorka zidentyfikowała podczas badania.

Źródło: opracowanie własne.

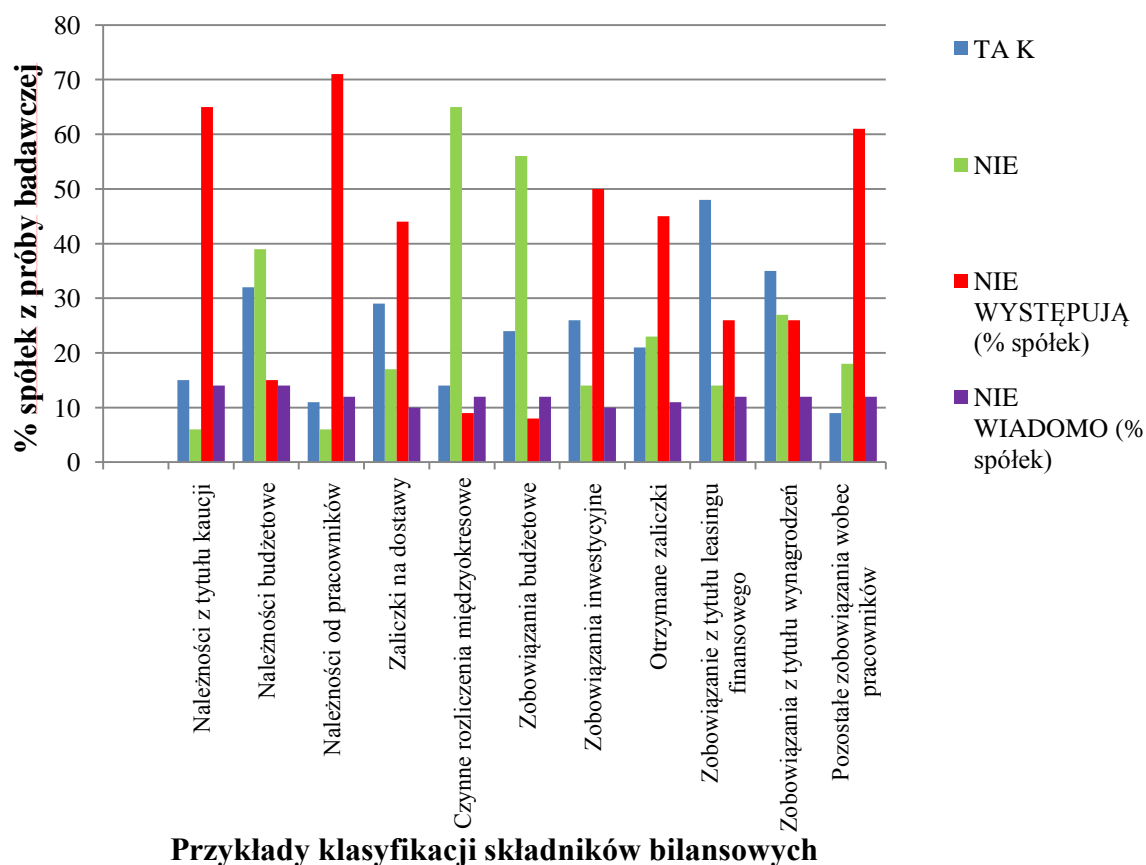
Autorka dołożyła wszelkich starań, aby przedstawiony w rozprawie doktorskiej wykaz instrumentów finansowych, wykorzystywanych w praktyce gospodarczej przez spółki giełdowe był jak najbardziej szczegółowy. Jednakże należy pamiętać, iż szczegółowość wykazu jest uzależniona od stopnia szczegółowości sprawozdań finansowych spółek z próby.

Instrumenty finansowe, które wykazały spółki giełdowe można podzielić na trzy grupy:

- grupa pierwsza – instrumenty finansowe prezentowane przez spółki w podobny sposób zarówno w bilansie, jak i klasyfikowane do tych samych kategorii według MSR 39,
- grupa druga – instrumenty finansowe prezentowane w bilansie w sposób odmienny, a według MSR 39 bez większych różnic,
- grupa trzecia – instrumenty finansowe prezentowane przez spółki odmiennie zarówno w bilansie, jak i w zakresie kategorii MSR 39.

Weryfikacja składników bilansowych wskazanych przez spółki giełdowe umożliwiła zaobserwowanie rozbieżności w zakresie uznawania i klasyfikowania składników bilansowych jako instrumentów finansowych. W tabeli 3. zaprezentowano przykładowe składniki bilansowe, których odmienne ujmowanie i klasyfikowanie było ewidentne, czasem nawet niezgodne z regulacjami MSSF.

Tabela 3. Uznawanie i klasyfikacja instrumentów finansowych

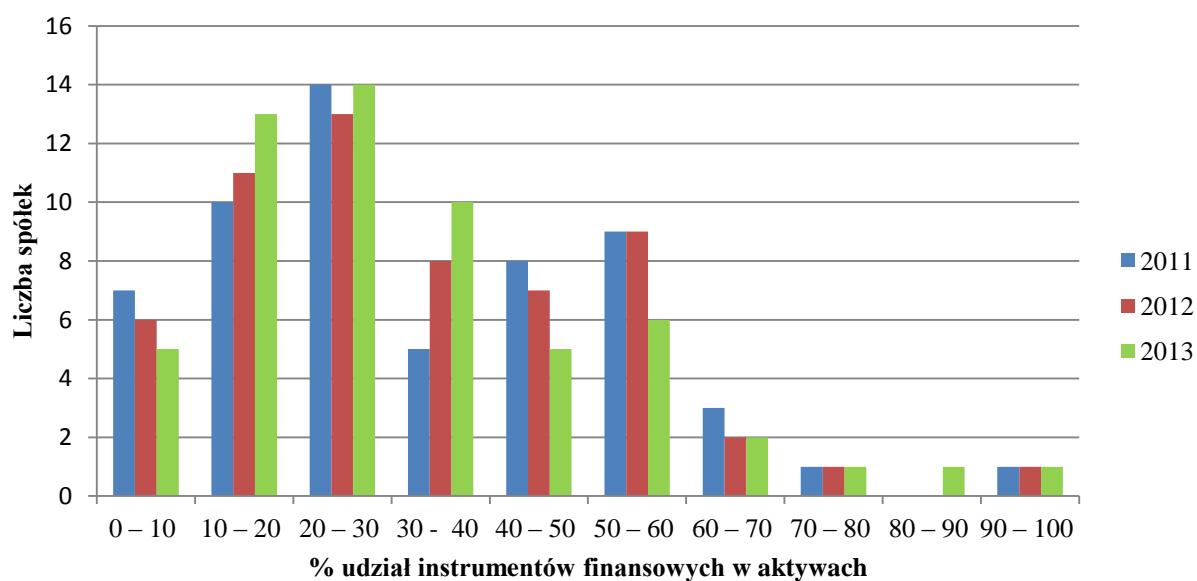
Źródło: opracowanie własne.

Wśród najważniejszych wniosków tej części badania wymienić należy:

1. Spółki prezentują informacje o instrumentach finansowych w sposób mało przejrzysty w związku z dowolnością miejsca prezentacji danej informacji w sprawozdaniu finansowym. Przedstawianie informacji o instrumentach finansowych w sposób rozproszony - w kilku notach dotyczących poszczególnych klas bilansowych, skupiających poszczególne instrumenty finansowe, powoduje, iż informacje te tracą swoją wagę i istotność. Różnorodność formy, zakresu i miejsca prezentacji informacji o instrumentach finansowych utrudnia odbiorcom sprawozdań finansowych porównanie informacji dotyczących instrumentów finansowych pomiędzy spółkami.
2. Zdecydowanie częściej w badanej próbie wystąpiły instrumenty finansowe zaliczane do aktywów obrotowych aniżeli do aktywów trwałych. Instrumenty finansowe zidentyfikowane w pasywach w analizowanym okresie wystąpiły głównie w zobowiązaniach krótkoterminowych. Jest to konsekwencją ich powstawania w toku normalnej działalności.
3. Zbyt ogólne grupowanie składników bilansowych nie sprzyja przejrzystości i transparentności sprawozdań finansowych. Utrudnia wyodrębnianie instrumentów finansowych i przyczynia się do braku porównywalności pomiędzy spółkami
4. Zbytne „przeładowanie” pozycji bilansowych skupiających „pozostałe” składniki bilansowe. Spółki często prezentowały „pozostałe należności” czy „pozostałe zobowiązania” bez prezentowania, choćby w formie opisowej, jakich rodzajów rozrachunków dotyczą. Nadmierne korzystanie z takiej prezentacji należności i zobowiązań zdecydowanie pomniejsza walory informacyjne sprawozdania finansowego.
5. Rozbieżne postrzeganie składników bilansowych powoduje, iż prezentowane przez spółki wartości bilansowe poszczególnych kategorii instrumentów finansowych nie mogą stanowić porównania pomiędzy spółkami, gdyż jak wykazano w badaniu, spółki prezentują odmienne podejścia w stosunku do większości składników bilansowych.

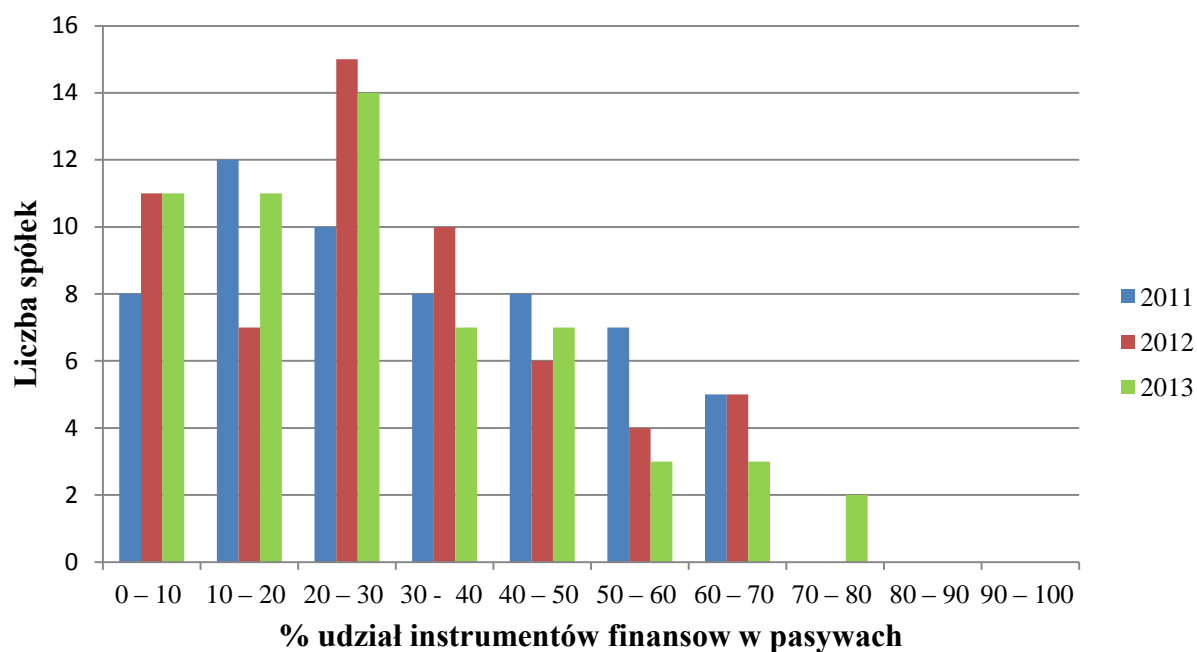
Ostatnia część badania dotyczyła zweryfikowania udziału instrumentów finansowych w sumie bilansowej (tabela 4. i 5.) oraz ukazania ich wpływu na wynik finansowy (tabela 6.).

Tabela 4. Udział instrumentów finansowych w aktywach ogółem

Źródło: opracowanie własne

Tabela 5. Udział instrumentów finansowych w pasywach ogółem

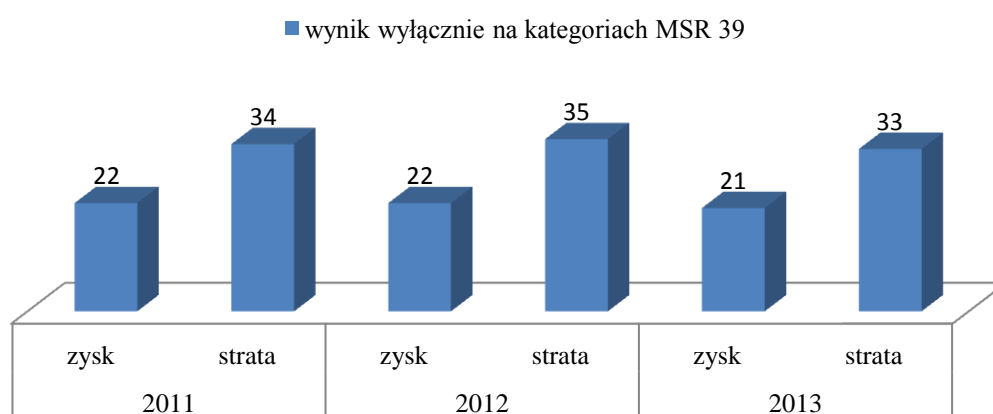

Źródło: opracowanie własne.

Aktywa finansowe będące instrumentami finansowymi stanowią większości spółek z próby od 10% do 60%, zobowiązania natomiast w większości spółek stanowiły do 50%. W

rozprawie przedstawiono w sposób analityczny udział poszczególnych kategorii w sumie bilansowej, a na podstawie zrealizowanego badania można wskazać, iż Spółki preferują wycenę zarówno dla aktywów finansowych, jak i dla zobowiązań finansowych według zamortyzowanego kosztu, a dominującymi kategoriami instrumentów finansowych są, w przypadku aktywów finansowych – „Pożyczki i należności”, w przypadku zobowiązań finansowych – „Zobowiązania finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej”.

Tabela 6. Wynik na instrumentach finansowych

Źródło: opracowanie własne.

Zmiany wartości aktywów finansowych i zobowiązań finansowych wpływają na wynik finansowy. W przebadanej grupie spółek instrumenty finansowe częściej przyczyniały się do ponoszenia straty aniżeli do osiągnięcia zysku. Uwidacznia to tendencję, iż spółki są w większym stopniu skłonne do finansowania swojej działalności kapitałem obcym i ponoszenia kosztów/strat z tym związanych, aniżeli środkami własnymi poprzez inwestowanie.

Podobnie jak w przypadku określania udziału instrumentów finansowych w sumie bilansowej, tak i podczas badania wpływu instrumentów finansowych na wynik finansowy przeanalizowano, które kategorie instrumentów finansowych wywierają największy wpływ na zysk (stratę). Z uwagi na fakt, iż aktywa i zobowiązania wyceniane w zamortyzowanym koszcie były najczęściej występującą kategorią instrumentów finansowych, ich częstotliwość oddziaływania na wynik finansowy była najwyższa, a dodatkowo warto wspomnieć, iż kategoria ta w więcej aniżeli połowie spółek charakteryzowała się przewagą

przychodów/zysków nad kosztami/stratami związanymi z ich posiadaniem i wykorzystywaniem w toku działalności.

Przeprowadzone badania pozwoliły autorce **potwierdzić przypuszczenie wyrażone w hipotezie badawczej**, iż sposób ujawniania informacji o instrumentach finansowych w rocznych sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych nie gwarantuje wiernego odzwierciedlenia ich treści ekonomicznej, czego dowodem są:

1. Sprawozdania finansowe zgodne z PPB, w których informacja sprawozdawcza o instrumentach finansowych jest zredukowana do niezbędnego minimum. Informacje te są pojedyncze i ogólnikowe, uniemożliwiająca poznanie treści ekonomicznej instrumentów finansowych. W wielu sprawozdaniach finansowych, zgodnych z UoR, prezentowano wykaz obowiązkowych ujawnień na temat instrumentów finansowych i sporządzano notatkę, iż dane kwestie nie dotyczą jednostki. Zdarzały się sprawozdania, które poza wykazem obowiązkowych ujawnień nie odnosiły się do tematu instrumentów finansowych w ogóle.
2. Zdiagnozowane obszary niedoskonałości aktualnych zasad ujmowania i wyceny, prezentowania i ujawniania informacji na temat instrumentów finansowych, przejawiające się w:
  - a) rozbieżnościach i niespójnościach w ujmowaniu składników bilansowych bez analizowania ich treści ekonomicznych,
  - b) dysonansie w nazewnictwie i przyjmowaniu własnej nomenklatury ograniczającej walory poznawcze instrumentów finansowych w zakresie celu nabycia i wyceny,
  - c) pobieżną informacją na temat wyceny poprzez wskazanie teoretycznych zagadnień dotyczących hierarchii wartości godziwej, bez konkretnych danych dotyczących technik wyceny i źródeł pochodzenia danych.
  - d) kopiowaniu wytycznych międzynarodowych jako własnych zasad (polityki) rachunkowości, zamiast przedstawiania zindywidualizowanych zasad rachunkowości, umożliwiających zrozumienie informacji o instrumentach finansowych,
  - e) niespójnościach pomiędzy polityką rachunkowości, notami objaśniającymi oraz częścią liczbową sprawozdania finansowego,
  - f) niemożliwością pozyskania informacji bezpośrednio z części liczbowej sprawozdania finansowego z uwagi na odmienny zakres definicji aktywów i zobowiązań finansowych i ich prezentacji w bilansie,

- g) zbyt dużej szczegółowości rozwiązań międzynarodowych, wspólnej dla sektora finansowego i niefinansowego,
- h) trudnościach w dokonaniu porównania informacji sprawozdawczej na temat instrumentów finansowych w przestrzeni – a więc pomiędzy spółkami, są prezentowane w sposób nieczytelny i nieprzejrzysty wymogów.

Dodatkowym argumentem świadczącym o pozytywnym zweryfikowaniu hipotezy głównej, co zaprezentowano w części teoretycznej pracy, jest ciągła ewolucja regulacji międzynarodowych z zakresu rachunkowości instrumentów finansowych, zmierzająca do uproszczenia zasad rachunkowości instrumentów finansowych, i zwiększenia ujawnień na jej temat w sprawozdaniu finansowym. Należy pamiętać, iż wdrożenie od 2018 roku nowych regulacji międzynarodowych z zakresu rachunkowości instrumentów finansowych, w przypadku braku zmian polskich regulacji, pogłębi różnice występujące wśród sprawozdań finansowych spółek notowanych na GPW w Warszawie.

Pozytywna weryfikacja hipotezy badawczej pozwoliła na realizację zasadniczego celu pracy, którym było opracowanie koncepcji prezentacji i zakresu ujawniania informacji o instrumentach finansowych w sprawozdaniach finansowych emitentów papierów wartościowych.

Przeprowadzone przez autorkę badania ukazały, iż prezentacja i zakres ujawnianych informacji o instrumentach finansowych wymaga poprawy. W trakcie przeprowadzania badań autorka wielokrotnie napotkała na trudności przy pozyskiwaniu informacji o instrumentach finansowych. W większości przypadków przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w formie prezentacji instrumentów finansowych w sprawozdaniu finansowym. Zdecydowanym utrudnieniem podczas pozyskiwania informacji o instrumentach finansowych był brak, chociażby ogólnej, informacji w bilansie o wartości instrumentów finansowych przypadających na aktywa finansowe i zobowiązania finansowe. W sytuacji nieprezentowania w bilansie informacji o instrumentach finansowych według kategorii aktywów i zobowiązań finansowych zgodnych z regulacjami bilansowymi, oczekuje się odpowiedniego poziomu szczegółowości not objaśniających do klas bilansowych, aby w sposób bezproblemowy możliwe byłoby „rozszyfrowanie” informacji z noty dotyczącej stricte instrumentów finansowych. Dla rozwiązania problemu braku kompatybilności pomiędzy bilansem a notami objaśniającymi, autorka proponuje zmodyfikowanie grup bilansowych prezentowanych w bilansie, tak aby **uzyskać zbieżność prezentacji aktywów i zobowiązań finansowych w bilansie z odpowiadającymi im definicjami** (tabela 3.).

Tabela 3. Koncepcja prezentacji aktywów i zobowiązań finansowych w bilansie

AKTYWA		PASYWA	
A. Aktywa trwałe		A. Kapitał (fundusz) własny	
I.	Wartości niematerialne i prawne	I.	Kapitał (fundusz) podstawowy
II.	Rzeczowe aktywa trwałe	II.	Kapitał (fundusz) zapasowy, w tym: - nadwyżka wartości sprzedaży (wartości emisyjnej) nad wartością nominalną udziałów (akcji)
III.	Długoterminowe należności niefinansowe	III.	Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, w tym: - z tytułu aktualizacji wartości godziwej
IV.	Długoterminowe inwestycje niefinansowe	IV.	Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe, w tym: - tworzone zgodnie z umową (statutem) spółki - na udziały (akcje) własne
V.	Długoterminowe aktywa finansowe	V.	Zysk (strata) z lat ubiegłych
VI.	Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	VI.	Zysk (strata) netto
		VII.	Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)
B. Aktywa obrotowe		B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	
I.	Zapasy	I.	Rezerwy na zobowiązania
II.	Krótkoterminowe należności niefinansowe	II.	Zobowiązania długoterminowe a) zobowiązania finansowe b) zobowiązania niefinansowe
III.	Krótkoterminowe inwestycje niefinansowe	III.	Zobowiązania krótkoterminowe a) zobowiązania finansowe b) zobowiązania niefinansowe
IV.	Krótkoterminowe aktywa finansowe	IV.	Rozliczenia międzyokresowe
V.	Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe		
C. Należne wpłaty na kapitał (fundusz) podstawowy			
D. Udziały (akcje) własne			

Źródło: opracowanie własne.

Zaproponowana koncepcja, zdaniem autorki, poza prezentacją w bilansie aktywów i zobowiązań finansowych zgodnie z ich definicją, zwiększy przejrzystość bilansu z punktu widzenia instrumentów finansowych. Propozycja autorki wdraża znaczące zmiany w prezentowaniu aktywów finansowych, nie utrudniając przy tym pozyskania informacji o ogólnych kwotach inwestycji czy należności długo i krótkoterminowych. W przypadku zobowiązań finansowych zmiany mają raczej charakter kosmetyczny, wynikający z zaproponowanego w etapie I doprecyzowania definicji zobowiązań finansowych. Wdrożone do bilansu zmiany prezentacji informacji o instrumentach finansowych⁴ zaprezentowano w tabeli wytłuszczonym drukiem, a zaproponowane klasy bilansowe znajdują swoje uszczegółowienie w dysertacji.

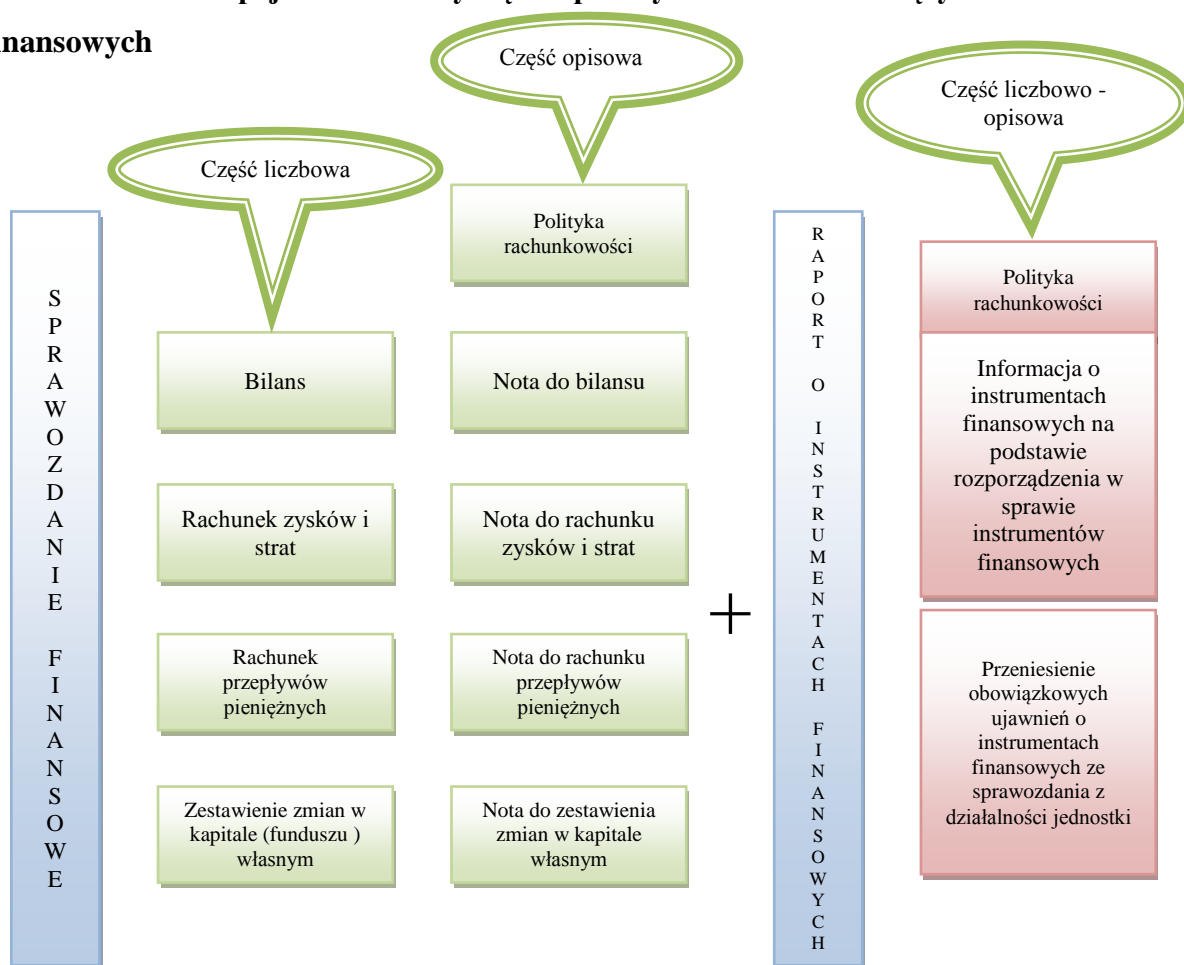
⁴ Niniejsza rozprawa nie odnosi się do instrumentów kapitałowych, w związku z czym autorka nie ingerowała w kapitał (fundusz) własny.

Włączone do bilansu zmiany spowodowały konieczność wprowadzenia zmian do pozostałych elementów sprawozdania finansowego przedstawiających dane liczbowe, mowa tu zwłaszcza o rachunku zysków i strat oraz rachunku przepływów pieniężnych. Są to jednak zmiany kosmetyczne będące konsekwencją zmian prezentacji składników bilansowych.

Dostosowanie względem siebie poszczególnych elementów sprawozdania finansowego sprzyja ułatwieniu pozyskania wstępnych informacji na temat instrumentów finansowych. Uszczegółowieniem danych liczbowych zawartych w omówionych wcześniej składnikach sprawozdania finansowego są dodatkowe informacje i objaśnienia.

Odpowiednie przedstawienie informacji dodatkowych sprzyja lepszemu zrozumieniu sytuacji majątkowej, finansowej i osiągniętych wyników. Głównie z tego powodu – dla lepszego zrozumienia, ale także i dla poprawy przejrzystości sprawozdania finansowego autorka zaproponowała wprowadzenie zmian w zakresie dodatkowych informacji i objaśnień (schemat 1.).

Schemat 1. Koncepcja zmian dotycząca opisowych treści stanowiących o instrumentach finansowych

Źródło: opracowanie własne.

Autorka jest zdania, iż należy odseparować od siebie informacje o klasach bilansowych z informacjami o instrumentach finansowych. Noty dotyczące grup prezentowanych w bilansie powinny zawierać treści wzbogacające i uszczegóławiające sytuację majątkowo – finansową jednostki przedstawianą w bilansie. W koncepcji autorki informacje o instrumentach finansowych są **obligatoryjnie** ujmowane odrębnie – jako swoisty raport o instrumentach finansowych, uwzględniając wytyczne z zakresu ujawniania informacji o instrumentach finansowych.

Włączenie raportu do obowiązków sprawozdawczych daje możliwość uproszczenia informacji dodatkowej w zakresie ujawnień informacji o instrumentach finansowych. W opinii autorki treści informacji dodatkowej należy ograniczyć do przedstawienia informacji o składnikach poszczególnych elementów sprawozdania finansowego. Prezentowane informacje w notach objaśniających powinny być przedstawiane według grup bilansowych, umożliwiając tym samym odbiorcom informacji sprawozdawczych zrozumienie sprawozdania finansowego i bezproblemowego powiązania ze sobą: elementów sprawozdania, polityki (zasad) rachunkowości oraz not objaśniających.

Włączenie dodatkowego elementu sprawozdania finansowego w postaci raportu o instrumentach finansowych, spowoduje, iż użytkownik sprawozdania finansowego nie otrzyma sprawozdania finansowego „nafaszerowanego” niezrozumiałymi i niekompleksowymi informacjami. Otrzyma natomiast, z jednej strony – sprawozdanie finansowe, którego elementy są ze sobą kompatybilne i powiązane, a z drugiej strony w dogodny sposób zapozna się z posiadanymi i użytkowanym przez spółkę instrumentarium finansowym. Raport o instrumentach finansowych umożliwi:

- uniknięcie przedstawiania połowicznych informacji na temat instrumentów finansowych – w badanych grupach notorycznie powtarzającym się mankamentem było ograniczanie klasyfikacji instrumentów finansowych wyłącznie do aktywów finansowych i przedstawiania zasad rachunkowości wyłącznie dla tego grupy instrumentów finansowych,
- łatwe i szybkie pozyskanie informacji o instrumentach finansowych – informacje dotyczące instrumentów finansowych będą zawarte w jednym miejscu, w sposób przejrzysty i łatwy do powiązania z poszczególnymi elementami sprawozdania finansowego,
- weryfikację spełniania obowiązku jednostki w zakresie ujawnień – dotychczasowe rozproszenie informacji o instrumentach finansowych zakłóca i utrudnia pozyskanie pełnej informacji z tego zakresu.

6. Wnioski końcowe

Analiza literatury oraz przeprowadzone badania umożliwiły autorce pozytywnie zweryfikować hipotezę, a także wskazać obszary uchybień w sprawozdaniach finansowych w zakresie instrumentów finansowych, na podstawie których opracowano koncepcję prezentacji i zakresu ujawnianych w sprawozdaniach finansowych. Zaproponowane przez autorkę modyfikacje porządkują krajowe regulacje w zakresie dotychczas stosowanej terminologii, a także wprowadzają zmiany w prezentacji aktywów i zobowiązań finansowych w poszczególnych elementach sprawozdania finansowego. Dodatkową propozycją jest przedstawianie raportu o instrumentach finansowych oraz rozszerzenie obligatoryjnych ujawnień na temat instrumentów finansowych.

Pozytywnie zweryfikowana hipoteza oraz ukazanie obszarów, które wymagają poprawy z punktu widzenia rachunkowości instrumentów finansowych dają podstawy do stwierdzenia, iż cele pracy – główny i cząstkowe zostały zrealizowane. Analiza literatury oraz badania empiryczne umożliwiły też wskazać odpowiedzi na pytania badawcze postawione w pracy.

Rola i znaczenie instrumentów finansowych w praktyce gospodarczej jest nieoceniona. Treści pierwszego rozdziału wskazują, iż mogą być wykorzystywane do celów inwestycyjnych, finansowania działalności a także do zabezpieczania przed ryzykiem. Potwierdzeniem wykorzystywania i zastosowania we wskazanych celach instrumentów finansowych są przeprowadzone przez autorkę badania. Instrumenty finansowe wystąpiły w każdej zbadanej spółce giełdowej. Jednakże nie należy zapominać, iż instrumenty finansowe są wykorzystywane także do celów spekulacyjnych, a połączone z chęcią osiągnięcia ponadprzeciętnych zysków – prowadzą do spektakularnych upadłości, bankructw, a w konsekwencji do wielkich kryzysów finansowych. Badane spółki giełdowe, w polityce zarządzania ryzykiem, w większości poinformowały o stosowaniu instrumentów finansowych w ramach prowadzenia działalności oraz zarządzania ryzykiem, podkreślając, iż nie wykorzystują ich w celach spekulacyjnych. Należy mieć jednak na uwadze fakt, iż nie zawsze spółki kierują się czystymi intencjami. Spółki spekulują i nie informują o tym fakcie. Na dowód, autorka zaprezentowała przykłady takich spółek oraz nałożone na te spółki kary finansowe przez Komisję Nadzoru Finansowego.

Drugim zatem ważnym elementem jest rachunkowość instrumentów finansowych. Dualizm rozwiązań bilansowych doprowadził do sytuacji, iż emitenci papierów wartościowych stosują różne regulacje bilansowe przy sporządzaniu jednostkowych sprawozdań finansowych, co zakłóca porównywalność i przejrzystość sprawozdań finansowych. W dużej mierze

przyczynia się też do asymetrii informacyjnej powstającej pomiędzy spółkami korzystającymi z ustawy o rachunkowości a inwestorami. Dodatkowo, należy podkreślić, iż w obliczu intensywnego rozwoju, instrumentów finansowych, inżynierii finansowej, finansyzacji, rachunkowość pozostaje w tyle. To sytuacja na rynku finansowym wymusza zmiany w rachunkowości, a nie odwrotnie. Do tego - ze znacznym opóźnieniem. Co prawda ewolucja standardów międzynarodowych dotyczących zasad rachunkowości instrumentów finansowych jest nieprzerwalna od początku ich istnienia, to jednak dopiero kryzys finansowy zapoczątkowany na przełomie 2007/2008 roku wymusił zintensyfikowanie prac i zwiększenie tempa wprowadzenia zmian do rachunkowości instrumentów finansowych.

Przeprowadzone przez autorkę badania wykazały liczne rozbieżności w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych. Począwszy od stosowanych regulacji, poprzez zasady uznawania składników bilansowych za instrumenty finansowe i niespójności w klasyfikowaniu, a na odmiennej prezentacji i jej szczegółowości kończąc. Przeprowadzone badania dały jasny obraz do konieczności włączenia zmian w zakresie instrumentów finansowych w celu zwiększenia jakości informacji, zmniejszenia asymetrii informacyjnej oraz zapewnienia czytelnikowi sprawozdania finansowego możliwie najpełniejszego zakresu informacji o instrumentach finansowych.

Zrealizowane przez autorkę badania są jednymi z pierwszych badań z zakresu rachunkowości instrumentów finansowych. Autorka ma świadomość niewyczerpania tematu. Przeprowadzone badania są początkiem pracy nad rachunkowością instrumentów finansowych, a wskazane kierunki jej rozwoju mają charakter wstępny. Wieloaspektowość problematyki oraz niejednorodność wykorzystania instrumentów finansowych w działalności gospodarczej umożliwiają autorce rozprawy dalszą pracę badawczą.

Załącznik 1

Spis treści

WYKAZ PODSTAWOWYCH SKRÓTÓW.....	5
WSTĘP.....	6
Rozdział 1. TREŚĆ EKONOMICZNA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH...	10
1.1. Przegląd definicji instrumentów finansowych.....	10
1.2. Przegląd instrumentów finansowych i kryteria ich klasyfikacji.....	25
1.3. Znaczenie instrumentów finansowych w działalności gospodarczej.....	41
1.4. Wpływ instrumentów finansowych na kryzysy finansowe.....	51
Rozdział 2. REGULACJE RACHUNKOWOŚCI W ZAKRESIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH.....	64
2.1. Rachunkowość instrumentów finansowych w spółkach giełdowych.....	64
2.2. Wymagania w zakresie uznawania i wyceny instrumentów finansowych.....	73
2.3. Prezentacja informacji o instrumentach finansowych w sprawozdaniu finansowym.....	83
2.4. Zakres ujawnień o instrumentach finansowych	92
2.5. Ocena międzynarodowych i krajowych regulacji w zakresie instrumentów finansowych.....	106
Rozdział 3. BADANIE POLITYKI RACHUNKOWOŚCI I UJAWNIEŃ O INSTRUMENTACH FINANSOWYCH.....	109
3.1. Przegląd wybranych wyników badań w zakresie rachunkowości instrumentów finansowych.....	109
3.2. Charakterystyka badanych spółek i metod badawczych.....	115
3.3. Formalna ocena informacji o instrumentach finansowych w rocznych sprawozdaniach finansowych badanych podmiotów.....	122
3.4. Analiza polityki rachunkowości w zakresie instrumentów finansowych.....	129
3.5. Tendencje dotyczące ujawniania informacji o instrumentach finansowych....	157

Rozdział 4. OCENA PREZENTACJI INFORMACJI O INSTRUMENTACH FINANSOWYCH I ANALIZA ICH WPLYWU NA SYTUACJĘ MAJĄTKOWO – FINANSOWĄ I WYNIK FINANSOWY W SPÓLKACH GIEŁDOWYCH.....	168
4.1. Zakres wykorzystania instrumentów finansowych przez spółki giełdowe.....	168
4.2. Klasyfikacja instrumentów finansowych w badanych podmiotach.....	184
4.3. Instrumenty finansowe w strukturze majątku spółek giełdowych.....	218
4.4. Wpływ zmian wartości instrumentów finansowych na wynik finansowy.....	233
Rozdział 5. PROPOZYCJA ZMIAN RACHUNKOWOŚCI INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH	252
5.1. Wnioski z badania jako determinanty doskonalenia rachunkowości instrumentów finansowych.....	252
5.2. Przesłanki modernizacji zasad raportowania informacji o instrumentów finansowych.....	260
5.3. Propozycja zmian klasyfikacji, wyceny, prezentacji i ujawnień w zakresie rachunkowości instrumentów finansowych.....	268
5.4. Raport o instrumentach finansowych jako element sprawozdania finansowego.....	294
ZAKOŃCZENIE.....	303
ABSTRACT.....	307
BIBLIOGRAFIA.....	311
SPIS SCHEMATÓW.....	337
SPIS TABEL.....	338
SPIS WYKRESÓW.....	342
ZAŁĄCZNIK – PŁYTA CD	